

Предговор

Књига је настала из једног поглавља моје дисертације која је одбрањена на Европском Универзитетском Институту (ЕУИ) у Фиренци 2012, пред комисијом коју су чинили економисти, историчари и економски историчари из Италије (ментор проф. Ђовани Федерико, проф. Федерико Ромеро), Бугарске (проф. Мартин Иванов) и Србије (проф. Милан Ристовић). Тема доктората је био комплекс поремећаја у систему тржишне економије, који су настали као последица насиља Првог светског рата¹. Интервенција државе у области стамбених односа била је само једна од неколико тема (уз питања државног интервенционизма у економији, послератне контроле цена намирница и снабдевања храном, поремећаја у слободи кретања људи и робе итд), које су део ширег феномена којим сам се бавио у дисертацији. Те тематске кругове сам накнадно аналитички обрадио у великом броју чланака и поглавља, који су објављени у часописима и монографским студијама код нас и у иностранству. Бавећи се тим појединачним и издвојеним питањима, дошао сам до закључка да је концепцијски и тематски најбоље да се од материјала који је обрађен у дисертацији направе две монографије. Прва је ова, коју сада објављујемо трудом редакције за монографије Института за новију историју Србије, а следећу намеравам ускоро да објавим и биће посвећена феномену деглобализације на европској семи-периферији.

Као и сваки аутор, вероватно најбоље разумем предности и мане књиге коју предајем читаоцима. Технички проблем, на који сам наишао у коначном обликовању материјала, односио се на недоступност извора за накнадно истраживање тема које су се наметале током писања књиге. Наиме, тешко је било поново организовати истраживања у Варшави, Софији и Прагу како би се одређени аспекти проблема истражили обухватније или потпуније. Стамбена политика је била само поглавље моје дисертације, а у овој књизи је представљена као потпуно самостална и заокружена целина. Настојао сам да, колико год је то било могуће, компаративни контекст који је овде примењен подразумева покривање паралелних токова и сличних или истоветних феномена у све четири земље, као и у ширем ев-

---

1 Aleksandar R. Miletić, *The Retreat from a Market Economy in East-Central and Southeast Europe, 1918–1928: Comparative Perspectives on Czechoslovakia, Poland, Bulgaria and Yugoslavia* – doktorska disertacija (Firenca: European University Institute, 2012)

ропском и међународном контексту. И поред свести о њеним одређеним слабостима, сматрам да је ова компаративна студија заснована на озбиљној методологији, као и да је довољно кохерентна и тематски заокружена да одговара стандардима научне монографије.

Ментор Ђовани Федерико, иначе реномирани економски историчар, заслужан је за уношење економске проблематике у моју дисертацију². У ствари, он је желео још више и још разноврснијих економетријских модела, али на крају се морао направити компромис између анализе економских параметара, правног материјала и класичних историјских извора. Примена лексиметријског модела у дисертацији и у овој књизи био је покушај да анализу правних и нарративних извора квантификујем и да је на тај начин учиним колико је год то могуће егзактнијом у методолошком смислу. На неки начин, то је био компромис између економетријске анализе, коју је форсирао Федерико, и квалитативне анализе нарративних и правних извора, који су превладавали.

Користим прилику да на овом месту захвалим бројним људима који су ми помагали саветима, додавали изворе и литературу и храбрили ме да рад на књизи приведем крају. У том смислу морам поменути Станислава Холубеца из Прага, проф. Мартина Иванова, Румена Даскаловог и Румена Аврамовог из Софије, Михала Маркуна из Варшаве, Аурору Јанело из Торина и Стефана Гужвицу, Вукашина Зорића, Ненада Перића, Јована Тадића, Дмитра Тасића, Дубравку Стојановић, Весну Алексић, Срђана Милошевића, Миливоја Бешлина, Данила Шаренца и Петра Жарковића из Београда и Србије. Гужвица је помогао саветима и литературом око питања левице и земљорадничког покрета, Перић око стриктно правних питања, Весна Алексић око темељних питања струке, концепције и извора, Тадић је прегледао моје графиконе и рекао да могу да иду у штампу. Њима сам посебно захвалан за време и труд које су посветили овом рукопису. У уже стручном и методолошком смислу, морам признати да бих био потпуно изгубљен без савета и коментара које сам добијао од Константина Холодилина са Немачког института за економију у Берлину. Тек сам у интеракцији са њим и у контексту његових опсервација и радова разумео да методологија којом владам и извори које користим можда могу послужити као основ за писање књиге. За све

---

2 Његова најпознатија књига посвећена је анализи глобалног контекста промена у пољопривредној производњи у 19. и 20. веку, в. Giovanni Federico, *Feeding the world: an economic history of world agriculture, 1800–2000* (Princeton: Princeton University Press, 2005)

грешке и евентуалне промашаје у интерпретацији и извођењу закључка сам само ја одговоран.

Вукашин Зорић ме је посебно задужио у финалној етапи писања, помажући ми око стилских финеса и техничких питања струке. Када сам губио представу о смислу бављења стамбеном проблематиком у међуратној семи-периферији Европе, он ме је подсећао на друштвени значај и хуманистичку сврху нашег заната у смислу позива, тј. вокације (нем. die Berufung, лат. vocatio, vocatiōnis). Посао лектуре, који је урадила филолошкиња Биљана Ђирић, увезао је и форматизовао рукопис и учинио га уједначенијим у стилском погледу и конзистентнијим у смислу логике реченице и поглавља. Захвалан сам јој на великом труду који је уложила у бављење текстом, наиме, њене интервенције су биле више од уобичајеног описа посла лектуре језика и правописа. Запосленима у историјском одељењу Музеја града Београда захвалан сам за савете и помоћ у претрази фондова фотографија које се налазе у њиховим збиркама. Драматични визуелни мотив који краси корице ове књиге је из њихове збирке фотографија Александра Аце Симића. За ову помоћ, на личном нивоу захвалност дугујем Небојши Максимовићу и Предрагу Ђидићу.

Морам овде поменути и директора института, Милета Бјелајца, који ме је суптилним методама психолошког рата покренуо да завршим рад на рукопису. Без овог екстерног утицаја, ја бих вероватно и даље сматрао да материјал није довољно зрео за објављивање у форми књиге. Велика захвалност иде и Бојану Симићу, уреднику наше редакције за монографије, који се постарао да сви послови око рецензије, лектуре и прелома текста буду изведени максимално ефикасно и стручно. Симић је имао и велики број сугестија, које су унапредиле садржај и поенте појединих поглавља књиге. Њему и редакцији захваљујем што су све време били на позицијама заштите интегритета научног рада. Дакле, и онда када се у одређеним питањима нису до краја слагали са мном, нису се мешали у домен онога што је ауторско дело. Зато њима иде хвала, а мени сва одговорност за садржај књиге.

Истраживање грађе која је анализирана у књизи спроведено је у оквиру Медитеранског програма италијанске владе на ЕУИ, у периоду између 2007. и 2010, као и током боравка на постдокторском програму на Имре Кертес Колегу (*Imre Kertész Kolleg*), Универзитета у Јени (фебруар–август 2012). Истраживање у Београду и најзначајнији део непосредног рада на овој књизи резултат су рада на пројекту „Традиција и трансформација – историјско наслеђе и национални идентитет у Србији у 20. веку“ (Бр. 47019), који финансира Минис-

тарство науке и технолошког развоја Републике Србије. Захваљујем поменутиим институцијама и њиховом особљу, јер без њихове подршке ова књига не би угледала светлост дана.

На послетку, али не мање важно, огромну захвалност дугујем ћеркицама Тари и Теодори и супрузи Ани, за непрестано надахнуће, подршку и подстицај. Мојим родитељима, тасту и ташти, такође, много дугујем за константну помоћ и подршку у стварању ове књиге. Књигу посвећујем оцу Радивоју, који је преминуо прошле године, а који је значајан део свог живота у Београду становао као подстанар, касније носилац станарског права у социјалистичкој Југославији. У свом занату добар мајстор, а у животу поштен човек, за мене је у том смислу био узор. Колико сам на овом послу био поштен и колико је моја методологија исправна, нека суде читаоци и ужа стручна јавност.